

افزایش پایداری و تنوع فعالیتهای اقتصادی عامل افزایش قوانین و مقررات

دکتر محمد جواد شریفزاده

معاون امور بانکی، بیمه و شرکتهای دولتی

وزارت امور اقتصادی و دارایی

حسابرسان

از حسابرسان و بازرسان شرکتهای دولتی که در رسیدگیهای خود با مقررات روزآمدی در هر سال مواجه می‌شوند، دعوت می‌کنیم با این قسمت از میز گفتگوی حسابرس همراه باشند. جناب آقای دکتر محمد جواد شریفزاده معاون امور بانکی، بیمه و شرکتهای دولتی وزیر امور اقتصادی و دارایی در گفتگویی صمیمانه مخاطبان مجله حسابرس را با تاثیر قوانین و مقررات جدیدی که ناظر بر شرکتهای دولتی و وظایف و عملکرد حسابرسان مستقل و بازرسان قانونی است آشنا می‌کنند. قصد داریم از فرصت همراهی ایشان بهره ببریم و در آغاز مسئولیت اصلی بازرسان قانونی را مورد واکاوی قرار دهیم.

دکتر شریفزاده

در ارتباط با نقش حسابرسان مستقل به‌عنوان بازرسان قانونی، همانگونه که مستحضرید یکی از مسئولیتهای اصلی حسابرس به‌عنوان بازرسان قانونی در حسابرسی صورتهای مالی شرکت، ارزیابی رعایت قوانین و مقررات توسط واحد مورد رسیدگی

دهد برخی اعمال واحد مورد رسیدگی که با آن برخورد می‌کند از مصادیق عدم‌رعایت است یا احتمال می‌رود از مصادیق آن باشد. البته باید این موضوع را مدنظر قرار داد که هر چه ارتباط موارد عدم‌رعایت با رویدادها و معاملات منعکس در صورتهای مالی کمتر باشد، احتمال آگاه‌شدن حسابرس از وجود آن‌ها یا تشخیص احتمال عدم‌رعایت نیز کمتر خواهد بود.

حسابرس

به موضوع آیین‌نامه انتظام‌بخشی پردازیم. به نظر شما آیا آیین‌نامه انتظام‌بخشی شرکتهای دولتی تکالیف جدیدی برای بازرس محسوب می‌گردد یا تجمیع آیین‌نامه‌های پراکنده قبلی ناظر بر شرکتهای دولتی است؟

دکتر شریف‌زاده

در خصوص آیین‌نامه انتظام‌بخشی، شفاف‌سازی و ضابطه‌مندسازی درآمدها و هزینه‌های شرکتهای دولتی موضوع مصوبه شماره ۵۳۸۲۷/ت/۵۳۱۲۷۱ هـ مورخ ۱۴۰۲/۳/۲۹ هیئت محترم وزیران، با هدف متمرکز نمودن ضوابط و مقررات پراکنده ناظر بر امور شرکتهای دولتی و نیز تعیین چارچوب گزارشهای تفسیری قابل ارائه به مجامع عمومی، تهیه و به تصویب رسیده است، همچنین در این آیین‌نامه سعی بر آن

است. حسابرس مستقل هنگام برنامه‌ریزی و اجرای روشهای حسابرسی و همچنین ارزیابی و گزارشگری نتایج حاصل از رسیدگیها باید توجه داشته باشد که رعایت‌نشدن قوانین و مقررات توسط واحد مورد رسیدگی ممکن است به‌گونه‌ای با اهمیت بر صورتهای مالی اثرگذارد. این عدم‌رعایت می‌تواند انجام دادن یا ندادن کاری به سهو یا عمد توسط واحد مورد رسیدگی باشد که خلاف قوانین و مقررات جاری است.

حسابرس

در بررسی عملکرد قانونی واحدهای تحت رسیدگی و عموم دستگاه‌ها، بفرمایید با توجه به تنوع فعالیت شرکتهای، قوانین و مقررات در کل تعیین‌کننده چه نوع الزامهایی می‌باشند؟

دکتر شریف‌زاده

درخصوص مهمترین قوانین و مقررات مرتبط با مقاصد گزارشگری مالی و نقش حسابرس مستقل در بررسی عملکرد قانونی واحدهای تحت رسیدگی، در عموم دستگاه‌ها به‌ویژه بانکها، بیمه‌ها و شرکتهای دولتی با برخی قوانین و مقررات روبه‌رو هستیم که شکل و محتوای صورتهای مالی یا مبالغی که باید در حسابها ثبت شوند یا موارد مستلزم افشا در صورتهای مالی را تعیین می‌کنند و برخی دیگر از قوانین، وظایف و اختیارات مدیریت را مشخص کرده یا چارچوب و حیطه مجاز فعالیت واحدهای اقتصادی را تعیین می‌کنند. همچنین فعالیت برخی واحدهای اقتصادی، تابع قوانین و مقررات خاص و غیرقابل تعمیم به سایر شرکتهای است؛ درحالی‌که فعالیت برخی دیگر از واحدهای اقتصادی صرفاً تابع قوانین و مقررات عمومی مربوط به فعالیتهای تجاری است.

حسابرس

با این توصیف وظیفه حسابرس به‌عنوان بازرس قانونی چیست؟ به‌عبارتی قوانین در ایران تا چه حد از حسابرس انتظار دارد نسبت به رعایت‌نشدن قوانین و مقررات واکنش نشان دهد؟

دکتر شریف‌زاده

به‌طور مشخص انتظار می‌رود شناخت کامل حسابرس مستقل از واحد مورد رسیدگی و صنعتی که در آن فعالیت می‌کند، مبنایی را فراهم سازد تا حسابرس بر اساس آن بتواند تشخیص

یافتن علل و موانع اجرایی نشدن

قوانین و مقررات از جمله

مسایلی است که باید

مورد بررسی قرار گیرد تا

از این طریق به کیفیت قوانین

آتی نیز به مرور زمان

افزوده شود

تراکم قوانین و ضعف فرهنگ نظارت‌پذیری مدیران، همواره شاهد موارد متعدد رعایت‌نشدن قوانین و مقررات هستیم که با در نظر گرفتن عدم وجود ضمانت اجرایی لازم در خصوص نکات مندرج در گزارش بازرس قانونی، کاهش بندهای عدم رعایت قوانین و مقررات صرفاً با تکلیف و تاکید هرساله مجامع عمومی انتظاری دور از دسترس به نظر می‌رسد. لذا از حسابرس مستقل انتظار می‌رود آن دسته از قوانین که بر مبالغ و موارد افشا در صورتهای مالی اثرگذار هستند یا نقش بسزایی در ادامه فعالیت واحدهای تحت رسیدگی دارند را به‌طور مشخص بررسی و نسبت به آن اظهار نظر نماید.

حسابرسان

نظر شما در خصوص میزان انجام این وظیفه توسط حسابرسان مستقل چیست؟

دکتر شریف‌زاده

در حال حاضر با توجه به خصلت محافظه‌کارانه جامعه حسابرسی، حسابرسان مستقل از اظهار نظر صریح و شفاف نسبت به برخی موضوعات خودداری می‌نمایند. به‌عنوان نمونه، به‌رغم تاکید هرساله مجامع عمومی، بیان نظر حسابرس مستقل و بازرس قانونی نسبت به تطبیق عملکرد شرکت‌های دولتی با بودجه مصوب، همواره در یک قالب ثابت و مشخص صورت می‌پذیرد که منجر می‌شود استفاده‌کننده از صورتهای مالی در ابهامی از نحوه رعایت چارچوب دخل و خرج پیش‌بینی شده در بودجه مصوب مجمع عمومی قرار گیرد. پیش از الزام به اجرای حسابرسی رعایت و گزارشگری جداگانه از اجرای قوانین و مقررات، ضروریست ضمن ارتقای کیفیت گزارش‌های موجود، نسبت به پیش‌بینی اقدامات پیشگیرانه و نیز تنبیهی متناسب عمل گردد.

حسابرسان

وظیفه و نحوه برخورد گزارش حسابرس نسبت به رعایت‌نشدن قوانین و مقررات، هنگامی که حسابرس مسئولیت بازرس قانونی ندارد چگونه است؟

دکتر شریف‌زاده

در ارتباط با تفکیک نقش بازرس قانونی از حسابرس مستقل که در فحوای پرسش مستتر می‌باشد، لازم است ذکر شود در قانون تجارت تنها به نقش و وظایف بازرس قانونی اشاره شده است و کلیه وظایف حسابرس مستقل اعم از رسیدگی اسناد و

هرچه ارتباط موارد عدم رعایت یا

رویدادها و معاملات منعکس در

صورتهای مالی کمتر باشد

احتمال آگاه‌شدن حسابرس از

وجود آنها یا تشخیص

احتمال عدم رعایت نیز

کمتر خواهد بود

شده تا حد امکان، الزامات ناظر بر عملکرد شرکت‌های دولتی در فصول جداگانه و تحت عناوینی چون «مجامع»، «حاکمیت شرکتی»، «بهره‌وری» و «شفاف‌سازی» مواد در احکام آیین‌نامه در نظر گرفته شود.

حسابرسان

مفاد برخی قوانین و مقررات بر مبالغ و موارد افشا در صورتهای مالی اثر دارند اما برخی قوانین و مقررات چنین اثری را ندارند. آیا در راستای منافع عمومی انجام حسابرسی رعایت و ارائه گزارش جداگانه را با توجه به پیچیدگی و گستره وسیع قوانین و مقررات، راهکار مناسب می‌دانید؟

دکتر شریف‌زاده

موضوع انجام حسابرسی رعایت در راستای حفظ منافع عمومی و ارائه گزارش جداگانه از نحوه اجرای تکالیف قانونی، به‌ندرت در سالهای اخیر مورد توجه قرار گرفته است. هم‌اکنون از سویی با حضور لایه‌های مختلف نظارتی در ابعاد قانونی، اجرایی و قضایی کشور انتظار می‌رود از حسن اجرای قوانین اطمینان معقولی کسب گردد. از سوی دیگر به دلیل ناهماهنگی بین دستگاه‌های نظارتی، موازی‌کاری، ضعف ساختاری،

پپچیدگی و تنوع فعالیتهای اقتصادی، قوانین و مقررات نیز افزایش یافته و این موضوع باعث شده تا انتظارات از حسابرسان مستقل به عنوان مسئولان اطمینان بخشی به ذینفعان از طریق نظارت بر اشخاص حقوقی تحت رسیدگی، فزونی یابد. وجود قوانین محدود اما قابل اجرا، گستره وسیعی از مشکلات شرکتها را رفع می نماید که تحقق این امر نیازمند توجه ویژه به اجراپذیری و قابل نظارت بودن قوانین و مقررات در هنگام تدوین آنهاست. لذا با این وصف اجرای کامل و صحیح قوانین و مقررات می تواند نقش و اهمیت بسیاری در رفع مشکلات شرکتها ایفا نماید. علاوه بر این، یافتن علل و موانع اجرایی نشدن قوانین و مقررات از جمله مسایلی است که باید مورد بررسی قرار گیرد تا از این طریق به کیفیت قوانین آتی نیز به مرور زمان افزوده شود.

توجه به این نکته ضروری است که حسابرس، مسئولیت پیشگیری از عدم رعایت را نداشته و نمی تواند داشته باشد، لیکن اجرای حسابرسی سالانه می تواند نقش یک عامل بازدارنده نسبت به رعایت نشدن قوانین و مقررات را ایفا کند. وجود قوانین و مقررات متعدد ناظر بر جنبه های عملیاتی واحد اقتصادی که به طور نوعی اثر بااهمیتی بر صورتهای مالی ندارد و سیستمهای حسابداری و کنترل داخلی نیز آنها را در بر نمی گیرد، یکی از عوامل موثر در خطر اجتناب ناپذیر عدم کشف تحریفهای بااهمیت موجود در صورتهای مالی، ناشی از رعایت نشدن قوانین و مقررات است. حسابرس باید شناختی کلی از چارچوب قوانین و مقررات مربوط به واحد مورد رسیدگی حوزه های که در آن فعالیت می کند و چگونگی رعایت این قوانین و مقررات توسط واحد مزبور را به دست آورد.

سپاس

در پایان راهکار جنابعالی در این خصوص چیست؟

دکتر شریف زاده

سخن پایانی اینکه، مطالعه و بررسی مستمر، آموزشهای مداوم ضمن خدمت و بررسی سیستم کنترلهای داخلی مناسب در شرکتها می تواند راهکارهای موثری در جهت ارتقای کشف موارد عدم رعایت قوانین و مقررات توسط واحدهای اقتصادی باشند.

سپاس

از صرف وقت برای گفتگو با مخاطبان حسابرس و همه علاقه مندان بسیار سپاسگزاریم. با آرزوی سلامتی.

مدارک، بررسی صورتهای مالی و سایر گزارشهایی که مدیران به مجمع عمومی تسلیم می کنند، اعلام هرگونه تخلف یا تقصیر در امور شرکت به اولین مجمع عمومی و نیز اعلام وقوع هرگونه جرم مطلع شده ضمن انجام ماموریت، به مراجع قضایی، به بازرس قانونی منتقل شده است؛ لذا وظیفه و نحوه برخورد و گزارش حسابرس نسبت به رعایت نشدن قوانین و مقررات، مشخص و شفاف می باشد.

سپاس

گستره خواسته از حسابرس برای کنترل رعایت قوانین و مقررات به دلیل منافع عمومی بسیار است. چگونه می توان این گستره را محدود و تبیین کرد؟

دکتر شریف زاده

درخصوص این پرسش و محدود نمودن گستره کنترل رعایت قوانین و مقررات در واحدهای تحت حسابرسی، با توجه به این امر که حسابرسان مستقل و بازرسین قانونی منتخب به عنوان ناظرین و نمایندگان مجامع واحدهای تحت رسیدگی می باشند، تبیین حدود بررسی برای آنان، تنها به حصول اطمینان مدیران دستگاهها از نظارت بر بخشی از قوانین منجر خواهد شد که این امر با هدف غایی و نهایی نظارت که حصول اطمینان از کاهش موارد عدم رعایت قوانین و مقررات است، در تضاد خواهد بود و ضروریست ارکان اجرایی واحدهای تحت رسیدگی همواره در تکاپو برای پاسخگویی به حسابرسان مستقل در خصوص نتایج عملکرد خود در اجرای قوانین و مقررات باشند.

سپاس

نظر خود را در خصوص موضوع افزایش قوانین و مقررات و متعاقب آن افزایش مسئولیتهای حسابرس و بازرس بفرمایید؟

دکتر شریف زاده

قوانین و مقررات نقش بسزایی در ایجاد نظم و ساختاری مناسب جهت عملکرد شرکتها و به خصوص شرکتها، بانکها و بیمه های دولتی دارند. قانونگذار با درک وجود خلاء، چالشها و نیازها در ابعاد مختلف، اقدام به تعیین چارچوب برای عملکرد شرکتها از طریق تدوین قوانین و مقررات می کند. اداره صحیح شرکتها با اجرای قوانین و مقررات صورت گرفته و منجر به جلوگیری از تضییع حقوق عامه مردم و دولت می گردد. همزمان با افزایش